# ՀՀ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՈՐՊԵՍ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱՊՆԴՄԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔ

***ԱՆԺԵԼԱ ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆ***

Հայաստանի Հանրապետության ռազմական քաղաքականությունն ազգային անվտանգության ապահովմանը, պատերազմների և զինված բախումների կանխմանը, ռազմավարական կայունության ապահովմանն ուղղված երկրի ընդհանուր քաղաքական և արտաքին գործունեության անհրաժեշտ տարրն է: Հայաստանն իր ռազմական քաղաքականության մեջ պետականության ամրապնդումը դիտարկում է, որպես ժողովրդավարական, իրավական պետության կառուցման, սոցիալ տնտեսական բարեփոխումների իրականացման, միջազգային հարաբերություններում իրավահավասար գործունեության, փոխադարձ համագործակցության և բարիդրացիական սկզբունքերի հաստատման, միջազգային անվտանգության ընդհանուր և համապարփակ համակարգի հետևողական կազմակերպման անհրաժեշտ նախադրյալ[1]:

Պաշտոնական Երևանն իր ռազմական քաղաքականությունը կառուցում է գործընկերության հիմքի վրա՝ արդյունավետ հարաբերություններ զարգացնելով տարածաշրջանում գործող շահագրգիռ բոլոր ուժերի հետ: Այն ուղղված է տարածաշրջանում հավասարակշռության պահպանմանը: Ահաբեկչության դեմ պայքարում, զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման խնդիրներում միջազգային հանրության համախմբումը և միջազգային կայունության արդի մարտահրավերների շուրջ մեծ տերությունների միջև ծավալված երկխոսության դրական ընթացքը ներկայումս նպաստում են Հայաստանի ռազմական քաղաքականությունում փոխլրացման սկզբունքի իրականացմանը2:

Ռազմական քաղաքականության և ռազմական անվտանգության ապահովման համակարգում կարևոր դեր է հատկացվում դիվանագիտությանը, որի առաջնահերթ խնդիրն է ստեղծել արտաքին բարենպաստ պայմաններ՝ նվազագույն ուժերով երկրի պետականության ամրապնդման համար՝ ունենալով հնարավորինս շատ դաշնակիցներ և քիչ հավանական հակառակորդներ: Հնարավոր ռազմական սպառնալիքները կանխելու գործում կարևոր նշանակություն է ստանում երկողմ և բազմակողմ դաշնակցային փոխգործակցությունը: Ուստի Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի կարևոր խնդիրներից մեկը՝ երկրի շահերից բխող ռազմական անվտանգությունը, ինչպես նաև միջազգային կայունությունն ապահովող տարածաշրջանային ուժերի հաշվեկշռի ձևավորմանը նպաստելն է: Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարության կողմից իրականացվող միջազգային ռազմական քաղաքականությունը նպատակաուղղված է երկրի պաշտպանական կարողությունների զարգացմանը, միջազգային ռազմաքաղաքական դիրքերի ամրապնդմանը և զինված ուժերի միջազգային ինտեգրմանը, ինչպես նաև ձեռքբերված դաշնակցային հարաբերությունների ներկա մակարդակի պահպանմանն ու դինամիկ զարգացմանը:

Ներկայումս Հարավկովկասյան պետությունները որդեգրել են միանգամայն տարբեր ռազմական քաղաքականություններ և հարում են տարբեր ռազմական կառույցների, ինչը պայմանավորված է տարածաշրջանում գերտերությունների

---

1 Հ.Քոթանջյան, «Հակամարտության էթնոքաղաքագիտություն: Հայաստանի ռազմական քաղաքականության և ազգային անվտանգության հիմունքները» ՀՀ ՊՆ Դ. Կանայանի անվան ԱՌՀԻ Երևան 2010 էջ 503

2 ՀՀ Նախագահի հրամանագիրը ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարությունը հաստատելու մասին ՀՀ ՊՏ 2007.02.15/11, 07.02.2007 www.arlis.am

վարած քաղաքականությամբ: Տարածաշրջանային մակարդակում, իր արտաքին ռազմական քաղաքականությունն իրականացնելիս պաշտոնական Երևանը ձգտում է զարգացնել ռազմական հարաբերություններն Իրանի Իսլամական Հանրապետության և Վրաստանի Հանրապետության հետ: Հայաստանի ռազմական քաղաքականության համար, առաջնային է կանխել Ադրբեջանի Հանրապետության կողմից Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության անվտանգությանը և սահմաններին սպառնացող ցանկացած ագրեսիա: Հայաստանի արտաքին ռազմական քաղաքականության համար Թուրքիա-Ադրբեջան ռազմավարական դաշինքը շարունակում է մնալ որպես մեծագույն սպառնալիք[1]:

Հայաստանի Հանրապետությունն իր ռազմական քաղաքականությունը կառուցում է հիմվելով «և՛»-«և՛»-ի սկզբունքի վրա, բացառելով «կա՛մ»-«կա՛մ»-ի կիրառումը, եթե դա չի սպառնում ազգային շահերին: Անդամակցելով ՀԱՊԿ-ին, միևնույն ժամանակ ակտիվ գործընկերային հարաբերություններ է զարգացնում ՆԱՏՕ-ի հետ, ինչպես նաև ներգրավված է եվրոպական անվտանգային գործընթացներում[2]: Հայաստանն ակտիվ և կառուցողական ռազմական հարաբերություններ է զարգացնում ԱՄՆ-ի և Ռուսաստանի Դաշնության հետ: Ներկա պայմաններում բարդացել է Հայաստանի համար հավասարակշռված արտաքին ռազմական քաղաքականություն վարելն՝ ուժային այս երկու կենտրոնների միջև: Հայաստանի որդեգրած արտաքին ռազմական քաղաքականությունն այդ մարտահրավերն օգտագործում է ուժային այդ երկու կենտրոնների կողմից՝ Հայաստանի նշանակության բարձրացման, և նրանց օգնությամբ Հայաստանի անվտանգության շահերն առաջ մղելու բարենպաստ հնարավորության օգտագործման հարցերում:

Գտնվելով մի տարածաշրջանում, որտեղ բախվում են գերտերությունների շահերը սեփական երկրի անվտանգության ապահովումը Հայաստանի համար ավելի քան կենսական կարևորություն ունի: Այդ նպատակով անհրաժեշտություն առաջացավ ստեղծել այնպիսի ռազմաքաղաքական փաստաթղթեր, որոնք կկարգավորեին Հայաստանի ռազմական քաղաքականությունը[3]: Հայաստանի ազգային անվտանգության համակարգի կատարելագործումը, պաշտպանական ռազմավարության զարգացումը որակապես նոր մակարդակ տեղափոխվեց Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի՝ 2007թ փետրվարի 7-ի հրամանագրով հաստատված ազգային անվտանգության ռազմավարությամբ: Այն հնարավորություն տվեց առավել հստակ, կանոնակարգված ու ճշգրիտ կերպով իմաստավորելու սեփական և միջազգային անվտանգության խնդիրները և ուրվագծելու Հայաստանի կայուն և անվտանգ զարգացման ուղիներ: Այդ փաստաթուղթը նաև ռազմական հիմքեր ստեղծեց ռազմական դոկտրինի մշակման համար[4]:

Պետականության ամրապնդումը, որպես ռազմական քաղաքականության գերնպատակ կախորոշում է վերջինիս նպատակները և դրանց հասնելու միջոցները[5]:

---

[1] Լ.Էվոյան «Ադրբեջանի Հանրապետության և Թուրքիայի Հանրապետության միջև ռազմավարական գործընկերության ու փոխադարձ օգնության մասին պայմանագիրը.թուրք-ադրբեջանական Երկկողմ հարաբերությունների որակապես նոր փուլի սկիզբ» 19.05.2013 www.akunq.net/am/?p=31181

[2] Ա.Զաքարյան «ՀՀ արտաքին քաղաքականության ձեռքբերումներն ու մարտահրավերները» Հայկական բանակ ՀՀ ՊՆ ԱՌՀԻ ռազմագիտական հանդես 3 (89), Երևան 2016 էջ 34

3 Ա. Մնացականյան «ՀՀ ռազմական քաղաքականության հենքային փաստաթղթերի համեմատական վերլուծությունը» Արդարադատություն N 32,Երևան, մարտ 2016 էջ 56

4 Հ.Քոթանջյան /Բացման խոսք/ՀՀ Դրաստամատ Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ «Ռազմավարական Անվտանգային հետազոտություններ» Հատոր 1 Երևան 2014 էջ 409

5 Ա.Մնացականյան «ՀՀ ռազմական քաղաքականության որոշ հիմնահարցերի համառոտ վերլուծություն» ԿԱՃԱՌ,Երևան 2016 էջ 91

Պաշտոնական Երևանը իր ռազմական քաղաքականության իրականացնելիս առաջնորդվում է հետևյալ նպատակներով՝

- Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության ռազմական անվտանգության սպառնալիքների կանխարգելում և չեզոքացում,
- ճգնաժամերի հաղթահարումը, բնական և տեխնածին աղետների հետևանքների վերացումը,
- պայքարը միջազգային ահաբեկչության, զանգվածային ոչնչացման զենքի ու դրա բաղադրամասերի, թմրամիջոցների ու հոգեմետ նյութերի անօրինական շրջանառության և Հայաստանի Հանրապետության անվտանգությանն սպառնացող այլ հանցագործությունների դեմ,
- Հայաստանի Հանրապետության ռազմական կարողությունների շարունակական և համակողմանի ամրապնդումն ու զարգացումը,
- բազմակողմ և երկկողմ հավասարակշռված ռազմական համագործակցության զարգացումը,
- տեղեկատվական անվտանգության ապահովման արդիական համակարգերի մշակումն ու ներդրումը:

Այդ նպատակներին հասնելու համար ռազմական քաղաքականության խնդիրներն են՝ հուսալի պաշտպանական կարողության ապահովումը, վերակառուցումը, արդիականացումը և ռազմական ներգրավումը[1]:

Արցախյան հակամարտության դերը ՀՀ ազգային անվտանգության համակարգում հստակորեն սահմանված է Հայաստանի Հանրապետության արտաքին ռազմական քաղաքականությունը կարգավորող երկու հիմնարար փաստաթղթերում՝ Ազգային անվտանգության ռազմավարությունում և ռազմական դոկտրինում: ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարությունը սահմանում է՝ «Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության առաջնային խնդիրն է Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորումը[2]»: Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորմանն աջակցելու առաքելությունը կողմերի համաձայնությամբ վստահվել է ԵԱՀԿ Մինսկի խմբին՝ Ռուսաստանի, ԱՄՆ և Ֆրանսիայի համանախագահությամբ: Հայաստանի Հանրապետությունը կարևորում է խնդրի կարգավորման շուրջ ծավալվող քննարկումների մասնակիցների փորձագիտական բարձր մակարդակը: Հայաստանի Հանրապետությունը նպատակահարմար չի համարում խնդրի կարգավորման վերաբերյալ այլ կառույցների կողմից հայտարարությունների քննարկումն ու ընդունումը, ինչպես նաև միջազգային տարբեր կազմակերպությունների ներգրավումը կարգավորման գործընթացներին: Հայաստանի Հանրապետությունը հետամուտ է հակամարտության կարգավորմանը միայն խաղաղ և փոխզիջումային ճանապարհով: Արցախի Հանրապետության հռչակման իրավական հիմքերն անխոցելի են: Մշտապես ելնելով այն սկզբունքից, որ ցանկացած վերջնական համաձայնություն կամ վերջնական փաստաթուղթ պետք է ստանա նաև արցախյան կողմի հավանությունը, Հայաստանն ընդունելի է համարում կարգավորման միայն այն տարբերակները, որոնք ուղղված կլինեն Արցախի Հանրապետության փաստացի գոյության անշրջելի իրողությունն ամրագրելուն: Արցախը պետք է աշխարհագրական կապ ունենա Հայաստանի հետ: Անվտանգությունը պետք է

1 Հայաստանի Հանրապետության նախագահի հրամանագիրը «Հայաստանի Հանրապետության ռազմական դոկտրինը» հաստատելու մասին ՀՀ ՊՏ 2008/1, 25.12.2007

2 ՀՀ Նախագահի հրամանագիրը «Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարությունը հաստատելու մասին» ՀՀ ՊՆ 2007.02.15/1107.02.2007 www.arlis.am

երաշխավորված լինի: Հայաստանի Հանրապետության դեմ ուղղված անմիջական ռազմական սպառնալիք է Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդրի նկատմամբ Ադրբեջանի վարած ռազմատենչ քաղաքականությունը, այն է՝ այդ հիմնախնդիրը լուծել Հայաստանի նկատմամբ ռազմական գերազանցության հասնելու միջոցով: Ուստի, Հայաստանի ռազմական անվտանգության ապահովման անհրաժեշտությունը Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերից պահանջում է մշտական բարձր մարտական պատրաստականություն: Այս գործում Հայաստանի զինված ուժերի գլխավոր խնդիրն է Հայաստանի Հանրապետության սահմանների անձեռնմխելիության, ինչպես նաև Հայաստանի և Արցախի Հանրապետության բնակչության ֆիզիկական անվտանգության ապահովումը:

Ռազմական դոկտրինում նշվում է՝ «Հայաստանի Հանրապետությունը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ժողովրդի անվտանգության և նրա ընտրած զարգացման ուղու երաշխավորն ու աջակիցն է: Դա բխում է՝

- ցեղասպանություն վերապրած հայ ժողովրդի՝ ժամանակակից Ադրբեջանի տարածքում (1980-90թթ. Սումգայիթում, Բաքվում և այլ վայրերում) ազգային զտումների նոր դրսևորումների ենթարկվելու իրողությունից,
- 1988-94 թթ. Արցախի ժողովրդի՝ օրինական և խաղաղ ճանապարհով ինքնորոշվելու ձգտմանը ռազմական ուժ հակադրելու և նրան պարտադրված պատերազմի մեջ ներքաշելու Ադրբեջանի Հանրապետության քաղաքականությունից,
- Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունը ռազմական ճանապարհով լուծելու Ադրբեջանի Հանրապետության ձգտումներով պայմանավորված՝ մշտապես ֆիզիկական բնաջնջման վտանգի ենթակա Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բնակչության անվտանգության ապահովման անհրաժեշտությունից,
- Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության, ինչպես նաև նրանց բնակչության պատմատարածքային, հոգևոր-կրոնական, էթնիկ-մշակութային նույնությունից,
- Արցախի ժողովրդի՝ իր պատմական հայրենիքում ինքնորոշվելու փաստի քաղաքական-իրավական անխոցելի հիմքերից,
- Արցախի Հանրապետության՝ որպես ժողովրդավարական, սոցիալական, իրավական պետության կայացման անշրջելի իրողությունից,
- Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության անվտանգության ապահովման խնդիրների փոխկապակցվածությունից ու ընդհանրական ընկալումից[1]»:

[1]ՀՀ նախագահի հրամանագիրը «Հայաստանի Հանրապետության ռազմական դոկտրինը» հաստատելու մասին ՀՀ ՊՏ 2008/1, 25.12.2007 www.arlis.am

**Անժելա Մնացականյան**

## ՀՀ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՈՐՊԵՍ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱՊՆԴՄԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔ

**Բանալի բառեր՝** *անվտանգության համակարգ, պաշտպանական բարեփոխումներ, անվտանգություն, ռազմական քաղաքականություն, միջազգային պայմանագիր, համագործակցություն*

Հայաստանի Հանրապետության անվտանգությունը և գոյությունը կախված է ճիշտ մշակված և գործող ռազմական քաղաքականությունից: Ուստի անհրաժեշտ է ռազմական քաղաքականությունը, այն դիտարկելով գիտության տեսակետից ավելի ընդարձակ ուսումնասիրման և ուսումնական հաստատություններում դասավանդման համար, և՛ որպես քաղաքականություն՝ազգային անվտանգության ապահովման անհրաժեշտ տարր, որի մշակման համար պետք է տրամադրել ավելի լուրջ միջոցներ: Պետականության ամրապնդման համատեքստում ռազմական քաղքականության նպատակներն են՝ պետական կառավարման արդյունավետության բարձրացումը, քաղաքական համակարգի լիարժեք կայացումը, կայունության ապահովումը, ժողովրդավարական արժեքների և մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությունը, քաղաքացիական հասարակության զարգացումը:

**Anzhela Mnatsakanyan**

## MILITARY POLICY OF THE REPUBLIC OF ARMENIA AS GUARANTEE OF STRENGTHENING STATE

**Key words:** *Security system, defense reforms, security, military policy, international treaty, cooperation*

The security and existence of the Republic of Armenia depends on the correct and functioning military policy. Military policy should be viewed in terms of science and as a necessary element of ensuring national security. In the context of strengthening the statehood, the aims of military civilization are: increasing the efficiency of public administration, the full development of the political system, ensuring stability, protection of democratic values and human and civil rights and freedoms, civil society development.

**Анжела Мнацаканян**

## ВОЕННАЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИИ КАК ГАРАНТИЯ УКРЕПЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ

**Ключевые слова:** *структура обороны, реформы в сфере обороны, военная политика, международные договоры и сотрудничество*

Безопасность и существование Республики Армения зависят от правильной и эффективной военной политики. Поэтому военную политику следует рассматривать как науку с точки зрения обширных исследований и преподавания в учебных заведениях и как необходимый элемент обеспечения национальной безопасности, требующий разработки более серьезных мер. В контексте укрепления государственности целями военной цивилизации являются: повышение эффективности государственного управления, полное развитие политической системы, обеспечение стабильности, защита демократических ценностей, прав и свобод человека и гражданина, развитие гражданского общества.